MODELAREA SUBIECTULUI MODERN PRIN INTERMEDIUL DISCURSULUI PSIHOLOGIC

Nadejda CHIRONDA,

masterandă, Facultatea Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 316.6 E-mail :c_nadia@mail.ru

Lucrarea analizează fenomenul psihologizării ca mecanism în constituirea subiectului modern și în reorganizarea raporturilor dintre individ și societate. Psihologizarea desemnează pătrunderea discursului psihologic – compus din teorii, practici terapeutice și tehnologii de autoreglare – în multiple sfere ale vieții cotidiene, devenind o matrice interpretativă ce modelează identitatea, comportamentele și percepția asupra normalității. Acest discurs este amplificat de platforme care promovează introspecția, autoreglarea și o imagine idealizată a sinelui, încurajând responsabilizarea individuală pentru probleme structurale. In aceasta cercetare se urmărește contextualizarea istorică și epistemologică a psihologizării, investigând desprinderea psihologiei de filosofie și formarea sa ca știință autonomă în secolul al XIX-lea. Contribuțiile unor gânditori precum René Descartes [1,2], John Locke [11,12], Immanuel Kant [10], Wilhelm Dilthey [22,23], Wilhelm Wundt și Edmund Husserl [8,17] au permis articularea unui discurs psihologic oscilând între metodele științelor naturale și cele ale științelor spiritului. Pozitivismul lui Auguste Comte [18,19] și psihologia experimentală a lui Wilhelm Wundt au influențat configurarea psihologiei ca tehnologie de clasificare și control. În secolul XX, industrializarea, războaiele mondiale și urbanizarea au extins aplicarea psihologiei dincolo de sfera academică, în armată, educație și muncă. Psihologizarea devine o tehnologie a puterii [6], infiltrându-se în instituții precum școli, spitale și penitenciare. Psihometria și behaviorismul au promovat o viziune reducționistă asupra ființei umane, eliminând complexitatea experienței. În opoziție, curente precum logoterapia lui Viktor Frankl [7] și hermeneutica existențială au pledat pentru o abordare orientată spre sens și experiență. Psihologismul, în calitate de formulare teoretică a psihologizării, tinde să reducă fenomene precum cunoașterea, etica și comportamentul la simple procese psihice interne. Sprijinit de paradigma pozitivistă, acest model transformă psihologizarea într-un instrument de reglementare socială, care funcționează prin interiorizarea normelor și prin prezentarea conformării ca expresie a unei alegeri libere. În acest mod, discursul psihologic contribuie la individualizarea problemelor colective și la dezagregarea solidarității sociale, ceea ce conduce la retragerea cetățeanului din spațiul public și la slăbirea reacțiilor colective în fața tensiunilor structurale. În modernitatea târzie, psihologizarea influențează cultura digitală, educația și politica. Prin discursuri afective și tehnici de manipulare simbolică, subiectul este îndrumat spre autoreglare și adaptabilitate, conform logicii performanței

și eficienței. Conceptualizările lui Nikolas Rose [29,30,31], Ian Hacking [26], Byung-Chul Han [27] și Kenneth Gergen [25] evidențiază felul în care sănătatea mentală, diagnosticele psihologice și narațiunile despre sine, devin mecanisme de normare a identității. Psihopolitica, după Byung-Chul Han, valorifică afectivitatea în vederea conformării, promovând un sine performant și permanent autoevaluat. Instituțiile de guvernare încorporează acest discurs psihologic, transformând problemele colective în sarcini individuale și prezentând autoreglarea ca soluție universală. Psihologizarea devine o tehnologie invizibilă a puterii [6], care operează prin interiorizarea normelor, reducând nevoia de constrângere directă. În acest cadru, subiectul devine agent al propriei normalizări [21], iar reflecția critică este înlocuită de adaptare continuă. În aceasta cercetare se pun în discuție implicațiile acestor transformări asupra autonomiei și solidarității, evidențiind cum discursul psihologic contribuie la redefinirea normelor sociale și la configurarea unei identități adaptabile, dar alienate. În viziunea autorilori precum Jean-Paul Sartre [16], Michalinos Zembylas [33], Jacques Lacan [13] și Paul Ricoeur [15], această identitate este tot mai dependentă de un sistem discursiv care uniformizează experiența și erodează capacitatea de contestare, reducând diversitatea umană la tipare normative și funcționale. În acest context, psihologizarea discursului politic devine o extensie firească a mecanismelor analizate anterior, operând printr-un limbaj afectiv menit să modeleze percepțiile și comportamentele colective. Termeni precum „reziliență” sau „securitate emoțională” înlocuiesc argumentele raționale, facilitând disciplinarea emoțională a cetățenilor. Analiza discursurilor politice recente confirmă ipoteza că această orientare afectivă contribuie la diminuarea participării civice, accentuând pasivitatea, alienarea și fragmentarea comunitară, fenomene accentuate de digitalizare și de logica neoliberală. Discursurile analizate folosesc emoții precum frica, speranța și mândria națională pentru a uniformiza percepțiile și a reduce pluralismul deliberativ. Conceptul de „reziliență”, reiterat constant, transferă responsabilitatea adaptării către cetățeni, prezentând conformarea emoțională drept soluție individuală, în timp ce criticile sistemice sunt marginalizate. Această modelare afectivă inhibă gândirea critică și acțiunea colectivă. Participarea activă scade , iar subiectul devine vigilent, dar pasiv, interiorizând frica, polarizarea identitară și neîncrederea în instituții. Uniformizarea discursivă creează o realitate narativă rigidă, aliniind cetățenii la logici dominante și inhibând diversitatea de perspective. Digitalizarea accentuează aceste mecanisme prin saturație informațională și personalizare algoritmică, care întăresc narațiunile afective și limitează expunerea la alternative. Rezultatul acestor procese este o democrație formală, fragilizată de pasivitate și diviziune și o erodare tot mai accentuată a încrederii în instituțiile statale. Alienarea se manifestă prin vigilență emoțională și optimism nefundamentat, fragmentarea ia forma polarizării afective, iar erodarea încrederii derivă din discrepanța constantă între promisiuni și realitate. Psihologizarea discursului politic devine nu doar o strategie retorică, ci un mecanism de guvernare care modelează afectivitatea publică, subminează autonomia civică și inhibă orice formă de rezistență colectivă, cu efecte profunde asupra coeziunii sociale și a funcționării democrației. Recomandările formulate în

urma analizei evidențiază necesitatea unei restructurări profunde a discursului politic și a mecanismelor sociale pentru a contracara efectele psihologizării. În locul manipulării afective prin frică, speranță sau mândrie, discursul politic ar trebui să se bazeze pe transparență cognitivă, argumentare rațională și evidențe verificabile. Acest demers ar permite cetățenilor să participe activ la viața publică, transformând pasivitatea și alienarea în angajament deliberativ. Totodată, reconfigurarea instituțională presupune afirmarea solidarității prin crearea de spații de dialog rațional, care să valorifice diferențele ca resurse pentru coeziune, reducând polarizarea și fragmentarea socială. Reconstruirea încrederii în instituții impune asumarea responsabilității colective, nu doar în discurs, ci și prin politici publice coerente și orientate spre binele comun. Este esențial ca sarcina autoreglării să nu fie transferată exclusiv asupra individului, ci să fie echilibrată prin intervenții structurale. Pentru a înțelege și reglementa complexitatea psihologizării, este nevoie de o cercetare interdisciplinară aprofundată, care să analizeze efectele acestui fenomen asupra democrației, coeziunii și autonomiei. În ansamblu, aceste orientări propun o schimbare de paradigmă: dinspre guvernarea emoțiilor către o reconstrucție a cetățeniei raționale și solidare, capabilă să susțină o societate democratică autentică.

Referințe:

1. Descartes, R. (1957). *Discurs asupra metodei de a ne conduce bine rațiunea și a căuta adevărul în științe*. București: Editura Științifică.
2. Descartes, R. (1964). *Reguli utile și clare pentru îndrumarea minții în cercetarea adevărului*. București: Editura Științifică.
3. Foucault, M. (1999). *Arheologia cunoașterii*. Trad. Bogdan Ghiu. București: Editura Univers. ISBN 973-34-0615-5.
4. Foucault, M. (2000). *Boala mintală și psihologia*. Timișoara: Editura Amarcord. ISBN 973-9244-78-5.
5. Foucault, M. (2001). *Anormalii*. București: Editura Univers. ISBN 973-34-0786-0.
6. Foucault, M. (2013). *Guvernarea de sine și guvernarea celorlalți: Cursuri ținute la Collège de France (1982-1983)*. Trad. Bogdan Chiu. Cluj-Napoca: Editura Idea Design & Print. ISBN 978-606-8265-19-3.
7. Frankl, V. (2009). *Omul în căutarea sensului vieții*. București: Meteor Press. ISBN 978-973-728-368-9.
8. Husserl, E. (2007). *Cercetări logice: Prolegomene la logica pură*. București: Humanitas. ISBN 978-973-50-1743-9.
9. Husserl, E. (2009). *Criza umanității europene și filosofia*. Cluj-Napoca: Grinta. ISBN 978-973-126-143-0.
10. Kant, I. (1995). *Critica facultății de judecare*. București: Editura Trei. ISBN 973-569-059-4.
11. Locke, John, *Eseu asupra intelectului omenesc* vol 1, București: Editura științifică, 1961
12. Locke, John, Eseu asupra intelectului omenesc vol 2, București: Editura științifică, 1961
13. Lacan, J. (2008). *Seminarul, cartea II. „Eu și altele”*. București: Humanitas. ISBN 978-973-50-2462-8.
14. Ortega Y Gasset, Jose, *Revolta maselor*, București: Humanitas, 1994, ISBN: 973-28-0459-9

15. Ricoeur, P. (2020). *Sinele ca unul altul*. București: Editura Spandugino. ISBN 978-606-8944-37-1.
16. Sartre, J.-P. (2004). *Ființă și neantul*. Iași: Paralela 45. ISBN 973-697-178-3.
17. Гуссерль, Э. (2004). *Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология*. Санкт-Петербург: Издательство «Владимир Даль». ISBN 5-93615-017-8.
18. Comte, Auguste, *Positive philosophy of Auguste Comte Part 1*, New York: Calvin Blanchard, 1855
19. Comte, Auguste, *Positive philosophy of Auguste Comte Part 2*, New York: Calvin Blanchard, 1855
20. De Vos, J. (2012). *Psychologization in Times of Globalization*. Routledge. ISBN 978-0-415-68201-5.
21. De Vos, J. (2013). *Psychologization and the Subject of Late Modernity*. UK: Palgrave Macmillan. ISBN 978-0-230-30846-6.
22. Dilthey, W. (1977). *Descriptive Psychology and Historical Understanding*. Belgium: Springer. ISBN 9024719518.
23. Dilthey, W. (1989). *Introduction to the Human Sciences*. Princeton: Princeton University Press. ISBN 0-691-07307-4.
24. Foucault, M. (2008). *The Birth of Biopolitics*. UK: Palgrave Macmillan. ISBN 978-1-4039-8654-2.
25. Gergen, Kenetg Jr, The saturated self: dilemmas of identity in contemporary life, USA:Basic Books, 1991, ISBN 0-465-07186-4
26. Hacking, Ian, Rewriting the soul: multiple personality and sciences of memory, United Kingdom: Princeton University Press, 1995, eISBN: 1-4008-0327-6
27. Han, B.-C. *Psychopolitics: Neoliberalism and New Technologies of Power*. Brooklyn: Verso Books, 2017, ISBN 978-1784785772.
28. Miller, Peter, Rosé, Nikolas, *Governing the present. Administering Economics, Social and Personal*
29. Peter, Rosé, Nikolas, the Power of Psychiatry, UK: Polity Press, 1986, ISBN: 0-7456-0235-5
30. Rosé, Nikolas, The Psychological complex. Psychology. Politics and SOciety in England 1869-1939, England: by Routledge and Kegan Paul, 1985, ISBN: 0-7100-9808-1
31. Rosé, Nikolas, Power of freedom. Reforming political thought, UK: Cambridge University, 1999, ISBN: 0-521-65905-1
32. De Vos, J. (2012). *The Deadlock of Husserl's Life-World: From a Critique of Psychologism to Psychologization*. *European Journal of Psychoanalysis*.
33. Zembylas, M. (2021). *Against the Psychologization of Resilience: Towards an Onto-Political Theorization of the Concept and Its Implications for Higher Education*. *Critical Studies in Education*.

Recomandat
***Eudochia SAHARNEANU**, dr. hab. prof.univ.*